

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE :

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H. C. van der Ent, Dordrecht - Centrum; Ds. R. Kok, Soest, Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE :

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE :

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74 2406 EP Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

De leerschool der zelfverloochening.

Matth. 5 : 38-42.

Het is de leerschool die niet gemist kan worden, daar wij mensen zijn van „oog om oog en tand om tand”. En al is het volkomen waar, dat de wettige overheid het kwade op grond van recht en gerechtigheid moet straffen tot bescherming van het goede. Dan geeft dat niet één mens het recht, kwaad met kwaad te vergelden. De Heere Jezus stelde tegenover de kinnebakslag, die Hem gegeven werd, de vraag: „Indien Ik kwalijk gesproken heb, betuig van het kwade en indien wél, waarom slaat gij Mij?” Waarin de zachtmoedigheid van Zijn liefde borgtochtelijk uitstraalt. Wat door niet één mens vanuit zijn verdorven bestaan opgebracht kan worden. Waarom dan ook de Heere Jezus, de grote Meester van de zelfverloochening is. Het was bij Hem stap van stap een geven van Zijn leven, opdat wij het van Hem zouden leren, ons leven te verliezen, om door Hem behouden te mogen worden. En toch zijn de levenden in de beleving van de zelfverloochening afhankelijk van de voorkomende, inwerkende en achtervolgende genade des Heeren. Want 't gaat hier om de onvoorwaardelijke overgave aan de Heere, voor Zijn naam en zaak. Als Hij zegt: „Maar Ik zeg u dat gij de boze niet wederstaat, maar zo wie u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe”. En dan gaat het niet om het doen van het kwade, doch om het lijden van het kwade.

Als de boze, uw tegenpartij, u zoekt te verslinden, door het kwade te doen, dan wordt u door het Woord des Geestes opgewekt en aangespoord hem door de vastigheid van het geloof in Christus te wederstaan, tot onderwerping aan de Heere. En de boze zal van u vlieden, daar hij het voor de Heere moet verliezen.

Maar komt u door de verzoeking van de boze tot de beproeving van het geloof, dat de Heere aankleeft, dan hebt u daarin te volharden. Want dat wil de Heere gebruiken tot wasdom van het geestelijke leven. Want de Heere zegt in Zijn Woord: „Acht het voor grote vreugde, mijn broeders, wanneer gij in velerlei verzoeken valt, wetende dat de beproeving uws geloofs lijdzaamheid werkt”. En in die innerlijke beleving gaat het om de naam en zaak des Heeren die het hart dierbaar is.

Het gaat bij de Heere Jezus om de zelfverloochening die in Hem is. „Want indien wij met Hem één plant geworden zijn in de gelijkmaking Zijns doods, zo zullen wij het ook zijn in de gelijkmaking Zijner opstanding”. Want het nieuwe leven kan door de kracht van Zijn opstanding niet tot wasdom komen in ons hart zonder de doding van de smet der zonde, die in Hem is door het geloof. En daarop doelt de apostel als hij zegt: „Dit wetende, dat onze oude mens met Hem gekruisigd is, opdat het lichaam der zonde teniet gedaan worde, opdat zij niet meer de zonde dienen”. Waardoor het ons duidelijk gemaakt wordt, dat de Heere ons niet voor het genot der zonde over heeft. Want daarin is het doelloze en zinloze van het verdorven bestaan van de mensen. Terwijl de doding van de zonde in de gekruiste Christus alleen maar zin en doel heeft ten leven en ter zaligheid, tot verheerlijking van de Heere. Wordt u dan geslagen op de rechterwang, keer hem dan ook de andere toe. En daar Job,

die omtrent zijn staat aan de zijde van de huichelaars geplaatst werd, dat niet kon toegeven, daar de Heere hem geprezen had in zijn hart, omtrent zijn oprechtheid, is te verstaan. Maar desniettemin zei Elihu: „Mijn Vader, laat Job beproefd worden tot den einde toe”. Want hij zag op het doel der beproeving. En dat had het bidden tot de Heere, voor zijn tegenstanders, ten doel. En de Heere wendde de gevangenis van Job, toen hij gebeden had voor zijn vrienden. Waarop volgde: „en de Heere vermeerderde al hetgeen Job gehad had tot dubbel zoveel”. Waaruit ons duidelijk blijkt, dat de Heere in de beproeving het heil van Zijn kinderen en de verheerlijking van Zijn naam ten doel heeft.

En al is het niet altijd in dezelfde mate, maar het leven des geloofs, dat door de Heere bij het schenken van het wezen des geloofs, door de inlijving in Christus, geplant is, kent de liefde als de ziel van het geloof. Want het geloof dat de liefde niet kent, is een dood geloof. Zodat het hart in het leven des geloofs, de beproeving des geloofs leert kennen tot wasdom van het geestelijke leven.

Waarop de Heere Jezus ons wijst als Hij zegt: „En zo iemand met u rechten wil en uw rok nemen, laat hem ook de mantel”.

Zodat de martelaren hun kleed en mantel hebben achtergelaten, gelijk als de Heere Jezus die achterliet als Middelaar. Want zij mochten als martelaar het geloof behouden, om in te gaan in de eeuwige heerlijkheid. Wat door de Heere Jezus verworven werd als Middelaar des verbonds. Zodat Zijn zoetheit en zaligheid er in gesmaakt werd. En zo is in het richterlijk verliezen het geheim der zaak door de liefde.

Naar het oordeel van de vijanden had Christus het voor hen verloren. Maar Zijn God en Vader heeft getuigenis gegeven van Zijn overwinning, door Hem in Zijn offerande aan te nemen. Zodat Hij is opgewekt tot onze rechtvaardigmaking. Om gesteld te worden aan Zijn rechterhand.

En zo is de kracht der zelfverloochening in Christus. Want Hij heeft in Zijn lijden en in Zijn leven het bewijs gegeven en de kracht verworven om in Hem te sterven. Zodat het ook in de zelfverloochening gaat om het afsterven van de oude mens, daar hij het niet moede wordt het nieuwe leven te onderdrukken. En dan gaat dat afsterven gepaard met een innige zelfverfoeiing voor het aangezicht des Heeren. Wat wij hier niet te boven komen. Een kind des Heeren staat zichzelf altijd in de weg omtrent het goede. Zodat er altijd weer een zekere tegenstand overwonnen moet worden door de zelfverloochening, om het goede te betrachten in het doen van de wil des Heeren. Om zo in dienende liefde werkzaam te zijn tot zegen en zaligheid van anderen. Waarop de Heere Jezus doelt, als Hij bevelend zegt: „En zo wie u zal dwingen één mijl te gaan, ga dan met twee mijlen”. En in dat dwingen is een ernstige drang om hulp, waarvoor een zekere rechtsgrond is, naar het beeld dat gebruikt wordt. Want in dat dwingen werd oorspronkelijk een zeker woord gebruikt met de autoriteit van het hof, om onderdanen die in nood verkeerden hulp te verstrekken, voor de reis die men ten doel had, te volbrengen. En dat is ook door de Heere Jezus betracht, omtrent de Emmaüsgangers. Daar zij zeer bedroefd waren omtrent het einde en het gemis van de Heere Jezus. En zie, hun harten werden brandende toen Hij hen op de weg de

Van de Administratie.

De Ontmoetingsdagen van Bewaar het Pand zijn ook voor de Administratie zeer belangrijk. Vandaar dat wij voor onze 2de Ontmoetingsdag in 1979, die D.V. zaterdag 25 augustus a.s. te Kampen gehouden zal worden, uw aandacht vragen. Het ruime kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente is voor ons een bekende plaats geworden. Laten wij tijdig voorbereidselen treffen, om die dag weer gezamenlijk te bezoeken. Wij hopen elkander weer in groot getal daar te ontmoeten. Bij deze willen wij opmerken, dat het plan is voor Alphen a/d Rijn en omstreken, weer gezamenlijk daarheen te kunnen gaan. Tot het bekende adres J. v.d. Bosch, Oudschoolseweg 96, tel. 73025 kunt u zich wenden tot opgaaf. Stel dat niet uit tot de laatste dag, wat allerhande moeilijkheden met zich kan mee brengen. Afgesproken? De Heere brenge ons die dag weer in Zijn gunst te samen. Adm. Bewaar het Pand, Kwartelstraat 74, Alphen a/d Rijn, Giro 704350.

v.d.L.

P.S. Vanuit Elburg werden wij gebeld, dat een bezoeker van de laatst gehouden Zondingsdag aldaar, zijn psalmboekje in het kerkgebouw heeft laten liggen. Mocht de eigenaar daarvan, onze Ontmoetingsdag te Kampen a.s. bezoeken, kan hij, of zij, zich wenden tot de dames uit Elburg, die weer in Kampen aanwezig hopen te zijn, zodat alles weer in orde komt.

Schriften kwam te openen. Het liefdevuur dat verdoofd werd begon weer te branden. En zij dwongen Hem bij hen te blijven. Want zij hadden de hulp van Zijn onderwijzingen zo nodig. Wat bij het breken van het brood, hun ogen opende voor het kennen van Hem. Wat hen gesterkt zijnde door Hem moedig deed wederkeren naar Jeruzalem om het anderen te vertellen wat op de weg geschied was.

En zo heeft het nog plaats onder Gods kinderen, wanneer zij in banden verkeren, hulp nodig hebben. Wat dan dient tot onderhouding van de gemeenschap der heiligen. Daar 't is een vreugde des harten die bedroefden te troosten, door te spreken naar hun hart van de rijkdom der genade, die er is in de Heere Jezus. De banden worden er door gebroken, zodat het oog er door verlicht wordt, om verder te gaan. Want zij dachten in hun verdriet te bezwijken. En zo zijn zij dan elkander tot een hand en tot een voet op de weg. Maar ook tot vreugde van de Heere en Zijn heilige engelen in het Hof der hoven.

En daar voegt de Heere Jezus nog dit aan toe: „Geef degene die iets van u bidt en keer niet af van degene die van u lenen wil”. Wat het geestelijke leven door de oefeningen en beproevingen tot wasdom doet komen. Want de buit van het overwonnen land, is hen gevallen in de hand. Wat hen in gehoorzaamheid aan de Heere als vanzelf doet leven in gemeenschap van goederen, als een geestelijke familie.

En dat is ook van grote betekenis voor degenen, die het leven der genade nog missen. Want de wereld kent niet de droefheid over het gemis van de Heere en de blijdschap van hem te mogen vinden. Wat de Heere in het beluisteren van Zijn volk, wil gebruiken om blinde ogen daarvoor te openen. Om er innig werkzaam mee te mogen worden, door te komen tot de onberouwelijke keus, en de Heere ootmoedig te vrezen.

Soest.

R. Kok.

Van de Redactie

Vóór ons vertrek naar Canada ontvingen we een gift van f 100.— voor de school voor Dundas en Hamilton, die we persoonlijk hopen te overhandigen. Verder werd op onze postrekening 652422 voor hetzelfde doel

overgemaakt f 250.— als aar lling op de gehouden collecte te Driebergen en verder f 100.— van N.N. te D. en f 50.— van Mevr. R. te Z. Dat maakt samen een bedrag van f 500.—. Voor alles hartelijk dank. Giften die binnenkomen tijdens ons verblijf in Canada hopen we D.V. na behouden terugkomst in ons blad te verantwoorden.

B.

DE DORDTSE LEERREGELS.

Les 22.

HOOFDSTUK I, artikel 13 (vervolg)

De grote weldaad, te mogen *weten* een uitverkorene te zijn, is een weten door het geloof en wel in Christus, in Wien Gods kinderen uitverkoren zijn. Efeze 1 : 4. Alleen in de weg des geloofs wordt de verzekerdheid daarvan gekend.

Dat geven de Dordtse leerregels duidelijk aan overeenkomstig Gods Woord en wel, naar mate de geloofs oefeningen gevorderd zijn ten opzichte van het aannemen des geloofs van Christus. „Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven”. Joh. 1 : 12. En in Romeinen 8 : 17 verklaart de apostel: „En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods en mede-erfgenamen van Christus”. En in vers 30: „En die Hij te voren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen: en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt”. Nog eens, dat alles wordt door geloofsbeleving gekend.

En deze rijke geloofsbeleving als geloofs-verzekerdheid zal leiden tot diepe verootmoediging voor Gods aangezicht vanwege het ondoorgrondelijke wonder, dat God in zulke doemwaardige zondaren een welbehagen heeft willen nemen, ja, in de grootste der zondaren, zoals Paulus zich had leren kennen. En daarom leidt deze ootmoedige gestalte dan ook tot stille aanbidding, zoals artikel 13 aangeeft.

We lezen in dit artikel: „De diepte van Zijn barmhartigheden te aanbidden”.

„Aanbidden” houdt „verering” in, „verheerlijking”.

Het kan in verschillende zin genomen worden. Helaas, ook in „Zichzelf” aanbidden, vereren, verheerlijken.

Sedert de mens van God, zijn Schepper, is afgevallen, is hij de duivel toegevallen, maar ook zichzelf. De mens van nature zoekt zichzelf, bedoelt zichzelf, handhaaft zichzelf. En zo is de zelf-aanbidding hem eigen geworden. De grootste afgod van de mens is ... zijn eigen „ik”! En dat leeft hij uit op allerlei terrein van het leven. Het ergste is wel op godsdienstig, ja, op kerkelijk terrein.

Daarom is het noodzakelijk ook „van zichzelf” verlost te worden door wederbarende genade. Niet alleen voor 't eerst, maar ook telkens bij vernieuwing. O wat kan na ontvangen genade dat „ik” zich weer doen gelden. O, die zelf-verering en verheerlijking We hebben het in de vorige les al hierover gehad. Gelukkig, wanneer men dat weer mag inzien en bewenen.

Dan leert men zichzelf al meer als „eerrovers Gods” kennen en zulks belijden voor het Aangezicht des Heeren.

Wanneer nu de Heere Zijn volk tot de rijke verzekerdheid van hun uitverkoren-zijn tot het eeuwige leven en in dit ondoorgrondelijk heilgeheimnis inleidt, wel, zal dat dan niet een eeuwig wonder worden, dat tot verootmoediging en dientengevolge tot zalige aanbidding brengt? Dan roept het uit:

„Als ik dit wonder vatten wil,

Staat mijn verstand vol eerbied stil”.

Want de verkiezende liefde Gods is niet te begrijpen en te doorgronden.

Zij komt op uit de onpeilbare diepte van Gods barmhartigheid, zo lezen we in artikel 13 van de D.L.

Ja, alle genade-weldaden vloeien daaruit voort. Zo schrijft de apostel in Efeze 2 : 4: „Maar God, Die rijk is in barmhartigheid, door Zijn grote liefde, waarmede Hij ons liefgehad heeft, ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft ons levend gemaakt met Christus (uit genade zijt gij zalig geworden)”.

Gods barmhartigheid is Zijn zelf - bewogenheid. D.w.z. God is IN ZICHZELF bewogen en dat van eeuwigheid, in Zijn verkiezende

liefde jegens Zijn volk.

„Daarom rommelt Mijn ingewand over hem”, zo sprak de Heere ook over het schuldige, getuchtigde Efraïm.

Wie zal de diepte van Gods zelf-bewogenheid kunnen peilen?

Daarom valt de begunadigde, ingeleid in die verkiezende liefde Gods, in aanbidding en verwondering neer en wenst niet anders dan dié God te verheerlijken en te prijzen. Hij is het zo eeuwig waardig te ontvangen:

„Aanbidding, eer en dankb're lofgezingen”. (Psalm 22 : 14)

Eens zal die aanbidding volkomen zijn en de eeuwigheid zal er niet te lang voor zijn!

Het „verzekerd-zijn van zijn verkiezing” leidt in de derde plaats tot een godzalige wandel.

Deze wandel openbaart zich volgens artikel 13 in: heiligmaking en wederliefde tot God.

In HEILIGMAKING.

„Zichzelf te reinigen” zegt het artikel.

Zij, die door genade mogen weten krachtens de oefeningen des geloofs te behoren tot de gegebenen des Vaders, begeren niet anders dan om in nieuwigheid des levens te wandelen. Dit begeren reeds ook zij, die op de weg der genade gebracht worden. De zonde en de wereld is hen een last geworden. De waarachtige bekering openbaart zich immers in een inkeer tot zichzelf, in een afkeer van de zonde en in een heenkeer tot God.

Hoeveel te meer zullen de verzekerden van hun staat begeren, niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods te leven. Dan is er ook een gedurige reiniging van de zonde nodig, daar hun lichamen en zielen tempelen des Heiligen Geestes zijn geworden. Bidt David niet in psalm 19: „Reinig mij van de verborgen afdwalingen”.

Ook zal de verkiezende liefde Gods nopen tot wederliefde.

De apostel Johannes schrijft daarvan in zijn eerste zendbrief, hoofdstuk 4 : 19: „Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft”.

De barmhartigheid en de liefde Gods tot de verkiezing, „De vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog”, zijn zo onmetelijk diep, dat de lengte en de breedte, de hoogte en de diepte hiervan niet zijn te peilen!

Het woord „liefde” in de zo even genoemde tekst uit Efeze 2 : 4 „Door Zijn grote liefde, waarmede Hij ons liefgehad heeft”, staat in het Grieks in het meervoud: „liefden”. Deze meervoudsvorm kennen wij in onze taal niet. Wat verklaart zij de veel-omvattende grootheid van de liefde Gods!

Zij is een vrijmachtige liefde, een wijze liefde, een ondoorgrondelijke, een eeuwige liefde, van eeuwigheid en tot eeuwigheid. „Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid”. Zo getuigt de Heere. (Jerem. 31 : 3m)

Nooit kan die wederliefde ten volle beantwoorden aan de oneindige liefde Gods. Zij blijft hier ook ten dele, al mogen Gods kinderen wel eens in aanbidding betuigen met David: „Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn Sterkte!” (Ps. 18 : 2.)

Helaas! Wat kan die wederliefde in de wandel van de vromen tanen. En daarbij bedoelen we ook die wederliefde, welke zich openbaart tegenover hun mede-christenen. Dan kan er van hen niet gezegd worden: „Ziet, hoe lief zij elkander hebben!”

Nu heeft deze leer van de verkiezing en de verzekerdheid vaak veel kritiek te verduren, alsof deze leer maar „zorgeloze mensen” maakt. Daarop doelt het tweede gedeelte van artikel 13.

Nu zijn er inderdaad wel zorgeloze mensen. Maar dat ligt niet aan de leer der verkiezing, doch aan henzelf, omdat zij misbruik van die leer maken, zowel door lichtzinnigheid als door vroomheid.

Dit misbruik-maken van de leer der verkiezing is al zeer oud. Paulus wijst reeds hierop in Romeinen 6 : 1, waar we lezen: „Wat zullen wij dan zeggen? Zullen wij in de zonde blijven, opdat de genade te meerder worde? Dat zij verre. Wij, die der zonde gestorven zijn, hoe zullen we dan nog in dezelve leven?” Het blijkt dus, dat in Paulus' dagen ook al van zulke zorgeloze mensen zijn geweest. (Het anti-nomianisme is ook al zeer oud.) Artikel 13 spreekt van: „vertragen of vleselijk en zorgeloos” zijn. En zulks kan op verschillende manieren openbaar worden. Zowel door te ménen tot de uitverkorenen te behoren, maar die niet de wegen der uitverkorenen

bewandelen, doch God willen dienen en tegelijk de wereld met haar begeerlijkheden vasthouden. Wat zal dat eens een vreselijk ontwaken zijn in de eeuwigheid: menen als verzekerden in te gaan, en dan te horen: „Ik heb u nooit gekend”.

„Vleselijk en zorgeloos” zijn kan zich ook openbaren door te redeneren: Wanneer ik uitverkoren ben, dan kom ik er toch wel en zo niet, dan kom ik er toch niet. Daarom zal ik 't maar afwachten. We hebben hierop al eerder gewezen. Hoe vreselijk zal „Gods rechtvaardig oordeel” (artikel 13) zijn! Onderzoeken een ieder Zich nauw, ja, zeer nauw!

Maar ook betaamt het alleszins in de prediking „met de geest des onderscheids” te wijzen op het belang en de troost der verkiezing.

Hierover in een volgend artikel (XIV) van de D.L.) D.V.

E.

v. L.

ONTMOETINGS DAG

Hoewel dit misschien niet nodig is willen we toch nog even herinneren aan de ontmoetingsdag van vrienden en vriendinnen van Bewaar het Pand, die we D.V. zaterdag 25 augustus a.s. hopen te houden in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Kampen aan de 2e Ebbingestraat. Kampen is gunstig gelegen voor het noorden en voor het midden en zuiden van ons land ook heel goed te bereiken. Dat is iedere keer weer gebleken. Dus we mogen ook deze keer D.V. weer op vele bezoekers rekenen.

Het kerkgebouw, dat opnieuw te onzer beschikking is gesteld, is voor een ontmoetingsdag uitstekend geschikt. Het ligt vlak bij een park, zodat bij gunstig weer in de pauze nog een wandeling kan worden gemaakt. De stad zelf lokt ook uit om er eens in rond te wandelen. Wil men in de pauze bij elkaar blijven in onderlinge gesprekken, nu, daar is uiteraard ook gelegenheid voor.

Evenals vorig jaar zal er weer een boeken-tafel zijn. Hoe langer hoe meer blijkt, dat zo'n tafel op dergelijke samenkomsten niet kan worden gemist. De ruimte in Kampen is daarvoor wel wat klein, maar met een beetje medewerking gaat het best. We hopen dat de boekhandelaar goede zaken doet. Dat komt ook onze kas ten goede.

We vermoeden, dat hij wel een flink aantal exemplaren van het boek van Ds. Van der Ent over Gideon, getiteld EEN KLEINE MAN VAN GROTE KRACHT, zal meenemen. Daar zal nog wel veel animo voor zijn. U weet, dat het boek nu f 42.50 kost. Dat is voor zo'n boek zeker niet te duur.

Er wordt weer voor een en ander gezorgd, zoals koffie en frisdrank. Op de medewerking van de kosten mag worden gerekend, evenals op de hulp van de dames uit Elburg en Doornspijk en alle anderen, die spontaan hand- en spandiensten willen verrichten.

Het programma ziet er als volgt uit:

morgensamenkomst, aanvang 10.30 uur:

opening: Ds. G. Blom

spreker: Ds. H. C. van der Ent

slotwoord: Ds. G. Bouw

middagsamenkomst, aanvang 2 uur:

opening: Ds. H. van Leeuwen

spreker: Ds. G. Hamstra

slotwoord: Ds. P. Beekhuis

De ontmoetingsdag zal zo ongeveer om 4 uur n.m. gesloten worden. Dan kunnen alle bezoekers nog bijtijds thuis zijn. Laten we echter bedenken dat we ook daarin de bewarende hand des Heeren nodig hebben. Alleen de zegen des Heeren maakt rijk. Dat geldt ook voor een ontmoetingsdag van de Bewaar-het- Panders.

B.

Het lied in de eredienst en de synode van 1836.

6. Overeenstemming in de bezwaren.

De vraag kan wel opkomen, hoe de Cock er bij gekomen is om het geschrift van Jacobus Klok uit te geven en met een vóórrede te versieren. Is hij blind geweest voor bepaalde uitdrukkingen? Heeft hij in de beginperiode alles maar goed gevonden, wat zich tegenover de heersende geest in de Hervormde kerk opwierp? Het behoeft niet te bevreemden dat in tijden van crisis soms rijp en groen opgegeten wordt. Toch meen ik dat dit niet het geval is. Er was duidelijk in het werkje van Jacobus Klok en in de gedachten, die de Cock in zijn strijd over de evangelische

gezangen gekregen had, een principiële overeenstemming. Hij heeft dit boekje begroet als een stem van een eenvoudige, die het waard is om doorgegeven te worden. Zelf was hij geschorst. De gedachte aan afscheiding verwierp hij terwijl er nog de mogelijkheid was om te protesteren.

Hij onthield zich van de prediking en de bediening van de sacramenten. Toch wilde dat niet zeggen dat hij stil zat in die tijd. Smeekschriften aan burgerlijke en kerkelijke besturen werden verzonden. Dan gaat ook dit werkje naar de drukker om in het openbaar de stem van een eenvoudige te laten horen. Bij het meerdere inzicht, dat de Cock gekregen had in het verval van de leer en de plaats die de evangelische gezangen daarbij innamen, heeft hij dit gezien als een mogelijkheid, die gegeven werd. Zelf ontbrak hem de tijd om er over te schrijven na rustige overweging. En wie had tegen de evangelische gezangen geschreven? Het was in doorsnee gebleven bij uitingen van ontevredenheid in de plaatselijke gemeenten. Vandaar dat de Cock hier meer in zag dan een soort strijdschrift. Hij zag er de kracht van de waarheid in dat er nu verzet kwam tegen deze liederen. We kunnen dit zonder omwegen lezen in de vóórrede van dit boekje, waarom hij dan mede is afgezet: „Bij de eerste invoering der gezangen stopte men de mond der gelovigen met de stoppel- en macht woorden van vóóroordeel en stijfzinnigheid, maar waar komt het nu vandaan, nu er bijna een mensenleeftijd over verlopen is? Waar komt het nu dan vandaan, bij hen die nu eerst nieuwelijks ontdekt en tot het geloof in de Heere Jezus Christus overgebracht zijn? De kracht der waarheid toont hier haar vermogen, door de Geest van Hem, Die zeide: alle Mijne kind'ren zullen door de Heere geleerd zijn, Mijne schapen kennen Mijnestem, zij horen en volgen dezelve. „De Cock vermoet zich er dan ook niet mee om ieder woord in dit werkje uit te pluizen maar geeft eenvoudig door wat hij ontvangen heeft. Hij zegt ook niet dat ieder 't in alles gelijk eens moet zijn met het geschrevene. Hij biedt het aan tot ernstig onderzoek:

„men hoort de waanwijze wereldwijzen die dit alles weinig ter harte gaat, daar zij de wereld en hun buik dienen als hun God, uit de hoogte dikwijls die kleinen, die in Christus Jezus zijn, verachten, lasteren en schelden als bevooroordeelde dommen, zonder reden veroordelende, hetgeen zij niet verstaan; maar ik bid een iegelijk die het gegeven is de verborgenheden van het Koninkrijk der hemelen te verstaan, onpartijdig te overwegen en aan Gods Woord en de waarheid te toetsen.” Het is dan ook wel een vreemde zaak dat de leden van het provinciaal bestuur van Groningen gesproken hebben van „aanstotelijke” woorden in een voorrede of het moest zijn dat ze al te duidelijk hun eigen naam in deze woorden gehoord hebben. De Cock hoopt dat door dit werkje de waarheid van de Gereformeerde leer ontdekt zal worden. Daarom is het hem te doen!

Wie nu 't werkje zelf leest, kan 't verstaan dat het in de lijn van de Cock lag om dit uit te geven. Het is een eenvoudig boekje in de vorm van een briefwisseling. Het voornaamste wat Jacobus Klok wil laten zien is dat de ware Gereformeerde leer niet doorklinkt in de gezangen.

Deze wil hij verdedigen. „... want als ik iets weet van de Gereformeerde leer, dan is het maar weinig, doch ik zal trachten evenwel de leer, waarin ik gedoopt ben en die ik door God genade heb leren kennen, te verdedigen”. Hij zegt ook niet dat de Gereformeerde waarheden, veelal worden tegengesproken maar ze worden verzwegen. Daarom ontkent hij de bewering van de opstellers der evangelische gezangen als zouden ze in alles overeenkomen met de belijdenis. Hij probeert aan te tonen dat het tegendeel waar is.

Dit alles gebeurt op een voor ons begrip sterk leerstellige manier. Jacobus Klok neemt telkens in één van de brieven aan zijn vriend, die milder dan hij over de gezangen wil denken, een gedeelte van de geloofsleer. Daarna noemt hij enkele gezangen en wat die er van zeggen. Tenslotte vergelijkt hij met de ware Gereformeerde leer in de belijdenis en met uitspraken van Remonstranten of anderen, die van Gods Woord en de rechte leer afwijken.

Zo b.v. als het gaat om de verdienste van Christus door Zijn lijden. Hij gaat na hoe de gezangen spreken van een Middelaar en

rantsoen, het betalen van de schuld enz. Maar als het erover gaat voor wie dit gebeurd is dan geven de gezangen geen antwoord overeenkomstig de ware leer. Zij spreken van Adam's dankbre zonen, van de wereld enz. Klok mist dus de duidelijke taal van onze belijdenis hierin die toch duidelijk leert voor wie Christus betaald heeft. Hij haalt dan de catechismus van de Remonstranten aan die eenzelfde taal spreken als de „algemene” gezangen.

De kritiek dat Klok zich overgeeft aan allerlei verregaande uitdrukkingen is overdreven. Op een enkele passage aan het eind na, die wonderlijk genoeg in alle werken te vinden is, valt dat wel mee. De vraag kan gesteld worden of de opzet van heel dit werkje soms niet teveel een vóórroep oordeel bevordert. Ik geloof dat we de bezwaren van Jacobus Klok ook moeten zien vanuit wat hij mist in de prediking van zijn tijd. Het gemis aan het wezenlijk doorklinken van de zaken van de Gereformeerde belijdenis staat telkens op de achtergrond. Hij heeft dit op zijn wijze naar voren gebracht. En wat hij zeker goed gezien heeft is wel dat de bundel evangelische gezangen dienstig is om de verschillen te verdoezelen tussen Gereformeerden en Remonstranten. Het getuigt van een zaak die door de geschiedenis heen niet vreemd blijft.

Maar waar het om gaat is de overeenstemming van de Cock met Jacobus Klok en zijn boekje. Hij heeft dit werkje niet uitgegeven omdat het zo aanlokkelijk is om te lezen, maar om een getuigenis te zijn tegen het verval in de leer. Tegenover de commissie van het provinciaal bestuur, die hem over deze uitgave ter verantwoording roept, verklaart hij, dat hij onkundig was van de wetten over het zingen van de gezangen. „echter al was het, dat ik de resolutien van die jaren wel geweten had, zo voelde ik me nog verplicht, nu het gevaar van de liederen inziende,nu naarstig te leren en te handhaven de leer in de formulieren vervat...” Hij kon de strijd tegen de gezangen niet los zien van de leer, die naar Gods Woord is.

D. Slagboom

OVER EEN SCHOTSE PREDIKANT

Die predikant is Donald Mac Donald, die geboren werd in 1825 en in 1901 de eeuwige rust inging.

Na zijn dood is er een werk over zijn leven en arbeid verschenen. Dat is kortgeleden, in het nederlands vertaald, uitgegeven door G. Kool te Veenendaal. De titel luidt: Uit het leven en nagelaten werken van Ds. Donald Mac Donald Shildaig-Ross-shire door Ds. Donald Macfarlane, predikant van de Vrije Presbyteriaanse kerk te Dingwall (voorheen te Raasay). Het kost gebonden f 29.90.

We hebben hier te maken met een gezalfde prediker, die zijn leven besteed heeft in de dienst des Heeren. Hij diende eerst de Vrije Kerk van Schotland, maar toen die de grondslag van Gods Woord verliet scheidde hij zich af, evenals zijn vriend Ds. Macfarlane. Daaruit is de Vrije Presbyteriaanse Kerk van Schotland gegroeid.

In dit werk wordt in 6 hoofdstukken het leven van deze predikant beschreven. Daarna komen er enige preken en meditaties en tenslotte een preek van Ds. Macfarlane naar aanleiding van het overlijden van zijn vriend en collega over 2 Timotheus 4: 7 en 8: Ik heb de goede strijd gestreden enz. en een In memoriam door de synode.

„Echter ook in later tijd en wel in de vorige of 19e eeuw zijn er ware Godsmannen geweest, die, zij het dan niet, dat ze hun belijdenis met bloed hebben bezegeld zoals in vorige eeuwen, toch veel strijd, moeite en verdriet hebben geleden om de waarheid Gods. Eén van dezen is zeker wel ds. Donald Macdonald van Shildaig. Hij toch is één van de Vaders van de Free Presbyterian Church van Schotland. Wij vinden die Kerk boven de lijn Edinburgh-Glasgow, dus bijzonder in het noordelijk deel van Schotland, alwaar men de gemeenten, met die naam, vindt. Het is gelukkig, dat er nog enkele geschriften en levensbeschrijvingen zijn nagelaten van en over deze Godvruchtige mannen. Ook één ten opzichte van het voorwerp, waarover dit boek handelt. Ds. Donald Macfarlane, een vriend en medestrijder van ds. Donald MacDonald, heeft dit werk als nagedachtenis aan zijn medestrijder en dienaar in diezelfde

Kerk, ons nagelaten. De heer Van Vliet, die zelf meerdere malen in Schotland is geweest en verscheidene vrienden en leraars uit de Vrije Prebyteriaanse Kerk daar heeft ontmoet, heeft dit werk vandaar medegebracht en heeft het vertaald voor ons Nederlandse volk. Bijzonder voor hen, die staan achter het werk van de zending door die Kerk in Rhodesië en die hier in Holland wordt gesteund door de stichting Mbumazending. Velen toch willen meer weten van die Kerk en haar geschiedenis, die, om de woorden te gebruiken van wijlen ds. Pauwe, de waarheid aangaande geloof en rechtvaardiging, beter bewaard heeft dan in Holland.” Aldus Ds. C. Smits in een woord Ter inleiding.

„Ds. MacDonald maakte”, aldus de schrijver van het boek, „een krachtige ondervinding van Wet en Evangelie mee. De Heilige Geest ploegde diep in zijn ziel door middel van de Wet om een woonplaats te bereiden voor Christus. Die geopenbaard is in het Evangelie; en de openbaring van Christus was overeenkomstig, overvloedig en vol. Hij bezat niet die oppervlakkige vroomheid, die zo veel voorkomt in onze dagen - een vroomheid, die geen wortel heeft in het hart en niet dieper gaat dan de tong; en die, indien de tong werd weggenomen, mede zou verdwijnen. En zelfs in het geval van diegenen, die de onderwerpen van een waar werk der genade zijn, behoort de beschouwing van ds. MacDonald's diepe vroomheid hen aan te zetten om hun hart te onderzoeken en hen aan te sporen om de gaven, die in hen zijn, op te wekken.

Een andere trek van zijn karakter als Christen was zijn gebedsleven. Het gebed is de ademtocht van de levende ziel. Diegenen, die leven zonder gebed, geven blijk, dat zij geestelijk dood zijn en zo zijn er velen in dit geslacht. Alle oprechte Christenen bidden, maar sommigen zijn er, die meer uitblinken in gebeden dan anderen. Ds. MacDonald was één van dezen. De Geest der genade en der gebeden was hem in geen kleine mate geschonken. Hij bad zonder ophouden; hij leefde in 't gebed; het gebed was zijn element, zijn lust. Sommigen leggen het gebed op als een boete; maar zo was onze vriend er niet in bezig. Niet in staat te zijn om te bidden, van welke bezoeking hij geen vreemdeling was, was een ondraaglijke straf voor hem. Degenen, die het gebed tot een boete maken, hebben nooit gebeden door de geest des gebeds. Voor de natuurlijke mens moet de plicht van het gebed - in het bijzonder het persoonlijk gebed - een zwaar juk zijn; en indien hij in het openbaar bidt, is het, om een vergeefse uiterlijke schijn te maken van de inwendige genade, die hem ontbreekt. Ds. MacDonald besteedde veel tijd aan het verborgen gebed. Dit was kenmerkend van hem van 't begin tot het einde. Toen hij door de Geest zich van een gevoel van zonde en ellende bewust geworden was, begon hij te bidden en gedurende de lange tijd, dat hij in de greep van de wet lag, was hij veel in de oefening van het gebed. En toen hij ondervond, dat de Heere genadig was, werd het gebed zo aangenaam voor hem en zo nuttig voor zijn ziel, dat het zijn metgezel en ijverige dienaar moest zijn, zo lang als hij een pelgrim in de woestijn zou zijn. Hij stond niet toe, dat de geest des gebeds lang sliep en dit hield hem levendig onder de zalving des Geestes. Hij werd door de Wet naar de troon der genade gedreven; door de Evangelie werd hij aangenaam tot die genadestoel getrokken. Een gevoel van zonde en een bevestiging van de barmhertigheid Gods in Christus maakte hem een voortdurende smekeling aan de troon der genade. Hij bad als een zondaar en als een gelovige. Hij was, naar zijn eigen bevinding, de voornaamste der zondaren, maar hij wist, dat Jezus zijn volk zalig maakt van hun zonden. Hij kwam tot de troon der genade, niet op een vluchtige wijze, maar met een bijzondere boodschap: „Hij wilde Jezus zien”. Slechts het zien van Hem zou hem voldoen. Noch de dienstknecht van de Profeet, noch de staf van de Profeet kon het doen; hij moest de grote Profeet Zelf zien. Hoe lang het echter ook mocht duren, voordat zijn verzoek werd ingewilligd, hij hield vol om te worstelen in het gebed. „Ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij zegent” was de taal van zijn worsteling. Het was niet alleen in zijn binnenkamer, dat hij zo dringend in het gebed was; hij deed hetzelfde in het openbaar.”

Ds. Macfarlane zegt o.a. ook: „Hij verkon-

digde het Evangelie in al zijn volheid en vrijheid. De verzoening door Christus was de enige, maar algenoegzame grond van de zondaars verzoening met God. Alle zondaars, tot wie het Evangelie kwam, werden op die grond genodigd om tot God te komen. Hij preekte, zoals Christus en Zijn apostelen, de algemene roeping van het Evangelie. „O al gij dorstigen, komt tot de wateren;koopt zonder geld en zonder prijs”, was zijn nodiging aan alle zondaren, die hij toesprak. Hij predikte de wet met veel volheid en getrouwheid, maar hij stond er nooit bij stil, zonder te tonen, dat „Christus het einde der wet was, tot rechtvaardigheid een iegelijk, die gelooft”.

In een preek over Ezechiël 37 : 1-14: De vallei der dorre beenderen, schrijft Ds. MacDonald over zijn verwachting voor het Joodse volk. Hij zegt aan het einde van die preek:

„Zij worden genoemd: „een gans zeer groot heir”. Zo zal toch de toestand zijn, wanneer de heerlijke tijden, die beloofd zijn, zullen komen, dat duizenden zullen uitgaan om het Evangelie te prediken en miljoenen bekeerd zullen worden. Het rijk des satans zal wankelen en in stukken vallen; het koninkrijk van Christus zal in zijn plaats worden opgericht. Kerken, scholen en academies zullen in grote aantallen gebouwd worden in afgodische landen, waar er nu geen een is. Wanneer de volheid der Heidenen zal ingaan, zullen de Joden een groot aandeel hebben in de roem en eer om het koninkrijk van Christus te verbreiden. Zij zullen komen van 't Noorden, Zuiden, Oosten en Westen, van de landen waarheen zij verstrooid zijn geworden en zullen uitgaan om het Evangelie te prediken, wellicht met ongekend succes, ontstoken met liefde en ijver, bedenkende dat zij zo lang Christus hadden verworpen en dat hun voorvaders Hem kruisigden. Ongetwijfeld zal hun smart zeer groot zijn en hun liefde en ijver zeer geweldig. Zij zullen te meer bekwaam zijn om in verschillende landen te prediken, daar zij de talen der landen zullen beheersen, waarin zij gasten geweest zijn. Zij zullen in deze talen prediken; en hun gunstige uitslag moge zijn de bekering van ontelbare scharen. „Want de aarde zal vol van kennis des Heeren zijn, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken” (Jes. 11 : 9b).”

We zouden meer kunnen aanhalen, maar willen met het bovenstaande volstaan. Het is genoeg om te laten zien, wie deze Ds. MacDonald was. Men leze zelf het boek. En de Heere mocht overal in de wereld, ook in ons vaderland en in onze kerken nog vele van zulke predikers willen geven.

B.

Voor de jeugd.

Beste jongelui!

De brief van Paulus aan Filemon. 48.

„Ik heb aan u geschreven, vertrouwen-
de op uw gehoorzaamheid, en ik weet
dat gij doen zult, ook boven hetgeen ik
zeg.”

Fil. : 21

„Ik heb aan u geschreven”

We moeten ons de situatie, waarin Paulus verkeerde, steeds goed voor ogen stellen. Hij zat nog steeds in de gevangenis te Rome. Persoonlijk kon hij niet naar Filemon toe, om hem z'n begeerte kenbaar te maken. Daarom moest het per brief gebeuren.

Het is maar een betrekkelijk korte brief, die Paulus geschreven heeft.

Waarom wij er dan niet zo lang mee bezig zijn, komt, omdat deze brief maar niet zonder meer een menselijke brief is, maar het is een brief, geïnspireerd door de Heilige Geest. Dat geeft aan deze korte brief zulk een grote waarde. Het is het „Woord van God”. En daar kun je nooit lang genoeg mee bezig zijn. Het is een eeuwige blijvend woord. Vergeet dat niet!

„Ik heb aan u geschreven”

Dat geldt niet alleen Filemon. Als dit het geval zou zijn, dan zou deze brief voor ons de moeite van het lezen niet waard zijn. Want Filemon is al eeuwen gestorven en naar we geloven in de hemel. Onesimus, die weggelopen slaaf, waar het voor een groot gedeelte in deze brief over gaat, is ook al eeuwen gestorven en mag ook al zolang in de heerlijkheid verkeren. Hetzelfde mag en moet gezegd worden van de schrijver, de apostel Paulus. Dat zijn voor de genoemde personen allemaal zeer belangrijke zaken.

Wij mogen daar echt wel eens overnadenken, voor ons zelf. Want ook wij moeten eenmaal sterven. En waar zullen we dan belanden? Zullen we in de eeuwige heerlijkheid worden opgenomen, of zullen we voor eeuwig in het verderf neerdalen?

Het antwoord op deze belangrijke vragen hangt af van het feit, of we met Paulus, Filemon en Onesimus een zelfde dierbaar geloof deelachtig zijn geweest, dan wel of we het gemist hebben.

Het geloof, dat Paulus, Filemon en Onesimus bezitten mochten, was een geschenk van God. Dat is ook een wonder. Want God leeft nog. Hij is van eeuwigheid tot eeuwigheid Dezelfde. En wat Hij Paulus en de zijnen gegeven heeft, dat kan Hij ons ook geven. Denk daarom maar nooit klein van God. En als jullie zouden moeten zeggen: Dat geloof missen we nog, zoekt het dan bij de Heere, waar het alleen te verkrijgen is.

„Ik heb aan u geschreven”

Dat geldt dus ook ons. Mij en jou! God heeft door middel van Paulus deze korte brief ook aan ons geschreven.

En brief, die voor een ander bestemd is, zal je weinig interesseren.

Want wat er in staat gaat jou niet aan. Doch geheel anders wordt het, wanneer er een brief aan jou persoonlijk geadresseerd is. Meestal kijk je dan eerst naar de afzender. Dat is al heel belangrijk. Als de afzender een vijand is, dan doe je hem niet bepaald met blijdschap open, als je hem nog open doet. Doch als de afzender een vriend is, dan doe je hem open met grootse verwachtingen. Want van een vriend verwacht je doorgaans goede dingen.

Is het een brief van je verloofde, - ik schrijf, al is het niet uitsluitend voor jonge mensen dan begint bij het openen van de brief je hart te kloppen. En dan moeten jullie er de rest maar bijdenken. Ik bedoel alleen maar te zeggen, dat het niet om het even is, van wie je een brief krijgt.

„Ik heb aan u geschreven”

Als je dit nu goed begrijpt, is het geschrevene van God, en dan rechtstreeks aan jou. Als je een brief van een mens krijgt, kun je de inhoud rustig laten voor wat ze is. Je zult er in veel gevallen niet meer of minder van worden.

Doch als je een brief van God krijgt, dan kun je die zo maar niet naast je neer leggen. Dan heb je met de inhoud wel terdege rekening te houden. Je „leven” staat er zelfs bij op het spel.

Wanneer je dat niet doet, wat God zegt in Zijn Woord, ook in deze brief, dan verspeel je daarmee je leven voor een eeuwigheid. Wanneer je daarentegen rekening houdt met God en Zijn Woord, ook met deze brief, dan kun je het eeuwige leven verkrijgen. Dan ga je doen wat God geschreven heeft. Want op „doen” komt het altijd weer aan.

Niet dat de zaligheid door „werken” te verkrijgen is. Want het is niet uit de werken, doch alleen uit genade. Maar het gaat ook niet zonder de werken. Want een geloof zonder de werken is een dood geloof.

„Ik heb aan u geschreven”

God schrijft aan ons, wat Hij van ons gedaan wil hebben. Dat is een goedheid van God. Denk daar ook eens over na! Want Hij zou Zich omtrent ons in een eeuwig zwijgen kunnen hullen. Dan zouden wij nooit hebben geweten dat er een God is. Dan zouden wij ook nooit hebben kunnen weten wat God van ons gedaan wil hebben. Dan zouden wij allen „vervreemd van God” voor eeuwig moeten omkomen. Dat God dus ook aan ons schrijft, is Zijn ongehouden (d.w.z. onverplichte) goedheid, waaruit Hij blijken laat, dat Hij geen lust in onze dood heeft, maar daarin, dat wij leven zullen en doen zullen, wat Hem behaagt. God heeft deze brief niet „zo maar” aan ons geschreven.

Hij heeft er een bepaald doel mee, namelijk „onze zaligheid”.

En hoevelen zijn er niet, die al hetgeen God geschreven heeft, rustig laten voor wat het is. Ze nemen er niet eens kennis van. Ze lezen de brief van God nooit. Het interesseert hen niet in het minst.

Andere dingen worden gretig verslonden. Ik denk aan allerhande verderfelijke lektuur. Dat is ook „geschreven”, doch niet door God. Die jullie behoud zoekt, doch door de duivel, die het op jullie ondergang gemunt heeft.

„Ik heb aan u geschreven”

Als velen de „brief van God” niet lezen, dan denken jullie misschien aan jongens en meisjes, die midden in de wereld leven, die

nooit in de kerk komen, die niet eens weten, dat er een bijbel is.

Nu, dat zijn er heel veel. Veel meer dan je denkt, en dan in ons z.g.n. christelijk Nederland, wat wel heel diep weggezonden is, en nog steeds dieper wegzinkt. Als je daaraan denkt, vraag je jezelf af: Waar moet dat naar toe? Een volk dat geheel van God en Zijn Woord vervreemd is, reist op de ondergang aan.

Doch zie jezelf niet over het hoofd. Want jullie zijn bij de bijbel opgevoed. Ik ga er zelfs vanuit, dat je allemaal persoonlijk wel een bijbel hebt. Jullie lopen, met hetgeen God geschreven heeft „aan u” in je zak. Doch wat doen wij er mee.

Wij, die beter kunnen weten, en waarvan „beter” verwacht mag worden. Nemen wij hetgeen God „aan ons” geschreven heeft ter harte? Of nemen wij het voor kennisgeving aan? Misschien doen wij dat ook nog niet eens. Want hoe menigmaal gebeurt het niet, dat hetgeen „God geschreven heeft”, gelezen wordt, en dat we ná het lezen, niet eens meer weten, wat er gelezen is.

„Ik heb aan u geschreven”

Hoe vreselijk is het - en nu spreek ik menselijk - voor de Schrijver, Die ons welzijn op het oog heeft, als we daar geen acht op slaan. Dat is zonder meer een „verachten” van Hem.

Als we dan straks door Hem *veracht* zullen worden, dan kan niemand zeggen, dat hij of zij er niets aan kon doen. Dan zal men moeten zeggen, dat we niet hebben gewild. We gaan dan om eigen schuld verloren. „Want”, zegt de Heere, „Ik heb aan u geschreven, dat Ik geen lust in uw dood heb, maar daarin dat gij leven zult en uzelf zult bekeren tot Mij. Maar gij hebt niet gewild”. We moeten dan Hem ontmoeten, Die ook geschreven heeft: „Vreselijk is het te vallen in de handen van een levend God, Die buiten Zijn Zoon niet anders wezen kan, dan een eeuwige gloed en een verterend vuur, bij Wie niemand kan wonen”.

Geeft daarom acht op al hetgeen door God „aan u” geschreven is.

Jullie aller vriend

Ds. H. C. v.d. Ent

Al weer naar Kampen.

Ja, daar zijn wij al verschillende keren geweest. Ik weet uit mijn hoofd niet hoeveel. Dat zal zelfs wel voor een ieder verschillend zijn. Want niet iedereen gaat elk jaar naar Kampen. Misschien zijn er wel, die nog nooit in Kampen geweest zijn. Om de laatsten alle vrees te benemen, kan ik hen meedelen dat we in Kampen geen „kampdagen” houden in de zin van „gevechtsdagen”. Het zijn wel „kampdagen” als het gaat over het „strijden” voor de waarheid en om het behoud van de aloude gereformeerde beginselen. Doch het gebeurt op een vredelievende wijze. Daarom is het in Kampen altijd goed. Die er de smaak van te pakken hebben, weten dat en komen zo mogelijk iedere keer weer terug. We hopen hen te zien in grote getale. En als je er de smaak nog niet van te pakken hebt, probeer het eens! Je zult er zeker geen spijt van hebben. Nadere mededelingen, omtrent alles wat er te doen is, kunt u elders in ons blad vinden o.a. van de hand van onze eindredacteur Ds. Blom.

Ik volsta daarom dan nu maar met te schrijven: Tot ziens D.V. in Kampen !!!

Ds. H.C. v.d. Ent

PLAATS UW
FAMILIEBERICHT IN
BEWAAR HET PAND

Uw adres voor al Uw theologische boeken, goede jeugdboeken, romans, studieboeken enz.

Boekhandel Noordermeer

Anjelierenstraat 43, Rijnsburg, tel. 01718-23063
bgg 22737.

Filiaal:

Bosplein 2, Katwijk aan Zee, tel. 01718-14410.

Voor schriftelijke bestellingen: Antwoordnum-
mer 19, 2220 WD Rijnsburg (zonder postzegel)

ALLE BEGRIP TE BOVEN (28)

6. De Londense vrienden (7)

Vreugde en blijdschap en dankzegging en de stem van lofzegging werd nu in m'n ziel gehoord, vergezeld van berouw, godvruchtige smart en zulke boetvaardigheid, waarover men geen beroùw hoeft te hebben. Tranen van liefde en dankbaarheid vloeiden neer, die ik verborg door mijn hoofd te laten hangen. Ik had behoefte aan een stille plaats, waar ik geheel lucht aan mijn gevoelens zou kunnen geven. O, wat zijn er op zulke ogenblikken een gemengde gevoelens. Wat heilige eerbied en aanbidding van die grote en heerlijke Naam: „HEERE, HEERE, God, barmhartig en genadig en groot van goedertierenheid en waarheid, Die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, Die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft; Die de schuldige geenszins onschuldig houdt”.

Hier verschijnt de Zaligmaker van zondaren als dierbaar, Die als onze Borg stond en in het oog van Gerechtigheid als een schuldig zondaar en daarom niet vrijgesproken kon worden, voordat Hij de laatste penning betaald had en dit deed Hij, opdat wij vrijgesproken zouden worden.

O, wonderlijke liefde, die de ziel doet smelten in het stof van vernedering! Inderdaad een zoet mengsel. Het is onuitsprekelijk. Van dit alles voelde ik iets. Het verwijdt de ziel tegenover allen die God vrezen. Op zulke tijden word ik er toe gebracht om te smeken, dat het Hem mocht behagen zulke dingen aan allen, die Zijn aangezicht zoeken, te schenken en dat zij, die over onvruchtbaarheid en dodigheid van ziel klagen, tot ernstig zoeken gebracht mochten worden en tot zegevieren, dat zij met mij de Heere mochten groot maken en dat wij samen Zijn Naam mochten verhogen. Op zulke tijden is er geen beperking, geen nauwheid van geest. Ook is er geen zich beroemen of zeggen: „Sta bij uzelf, ik ben heiliger dan gij”. Neen, het is eerder: Ik ben walgelijk; hoe is het, Heere, dat Gij op zo'n dode hond als ik ben zoudt neerzien, zo beestachtig, zo walgelijk in Uw oog en nu ook in mijn eigen oog? Wonderlijk! Maar het is zo. De Vader ziet al Zijn uitverkorenen in de Zoon en één met de Zoon. Ik had niet kunnen denken, dat zo'n grote zegen nabij was, toen ik op vrijdag in zo'n toestand door de stad liep, alsof mijn gehele lichaam door het vuur van de hel ontstoken was, of toen ik hoorde, dat mijn huis op het punt van instorten stond en er zulk een veroordeling vond, of toen ik in zo'n zwaarmoedige toestand in de kapel zat. Maar dit was de wijze waarop ik er op voorbereid moest worden”.

James Bourne, een ander lid, was de zoon van een landheer met aanzienlijke grondbezittingen in Lincolnshire, maar daar hij het jongste kind van het eerste huwelijk was, werd hij op zijn vijftiende jaar onverzorgd achtergelaten, want toen stierf zijn vader. Evenals de dichter Cowper had hij een ongelukkig schoolleven doorgemaakt, daar hij op vier en een half jarige leeftijd naar de Louth Grammer School werd gezonden (waarschijnlijk als kostganger), waar hij treurig door zijn meester behandeld werd, die de jongen gedurig strafte, vernederde en ontmoedigde. „Ik moet bekennen”, zegt hij, „dat mijn natuurlijke aanleg wispelturig was en dat ik een jongen was, die geen lust tot studie had, maar de meester deed ook geen poging om dit gebrek te verbeteren, doch hij was altijd aan het spotten en mij voor schut te zetten, zodat ik tenslotte mijn vrienden smeekte mij naar een andere school in dezelfde stad te laten gaan. Hier maakte ik in één jaar meer vordering dan in al die tijd voordien en kreeg ik mijn verloren goede naam terug. Ik had in dezelfde stad een broer bij een advocaat in de leer. Hij had zich bij de Methodisten aangesloten en ik werd ook een van van hen. Daar ik een leerling van een openbare school was, werd ik aanstonds bij alle partijen opgemerkt. Gestreeld en bewonderd door de Methodisten, uitgelachen door anderen en veracht door mijn schoolvriendjes. In het kosthuis had ik veel verwijten te verduren van hen die om mij heen waren, maar deze tekst volgde mij steeds: „Want zo wie zich Mijns en Mijner woorden zal geschaamd hebben in dit overspelig en zondig geslacht, diens zal Zich de Zoon des mensen ook schamen, wanneer Hij zal komen in de heerlijkheid Zijns Vaders, met de heilige engelen!”

Toen ik nog geen zestien jaar was verliet ik de school en ging ik naar Londen. Ik probeerde op verschillende manieren werk te vinden, maar kon niet goed beoordelen wat nu het beste voor mij zou zijn. Ook had ik niet geleerd, dat alle dingen geheiligd worden door het Woord van God en gebed. Na verschillende vruchteloze pogingen om in een of andere zaak te beginnen, vestigde ik mij tenslotte in Manchester. Hier raakte ik verslaafd aan het bezoeken van gelegenheden van vermaak, hierdoor verloor ik al gauw al het zicht op mijn geloofsbelijdenis. Het weinige begrip omtrent hogere dingen kon ik niet helemaal vergeten en er waren veel gelegenheden, die ik niet durfde binnen gaan, zoals anderen deden. Zo hield de Heere de sprank in mijn geweten in leven, die Hij daarin gebracht had, hoewel bals, kaartpartijen en dergelijke bijna al mijn tijd in beslag namen, totdat mijn kleine erfenis begon te slinken.

Ik was goed bevriend met veel gegoede families in de buurt (wat het beste gezelschap in de plaats genoemd wordt) en hun huizen werden vaak mijn tehuis, maar eindelijk verliet ik die plaats uit vrees, dat ik mijn eigendom verliezen zou.

Gedurende ongeveer twee jaar dwaalde ik van plaats tot plaats.

onbeslist van gedachten en onverzorgd en vaak bang, dat ik tot ongenade en verval zou komen.

Op een dag was ik zo terneer gedrukt en zo slecht behandeld door sommigen bij wie ik een paar weken verblijf had gehouden, dat ik overstelpt werd door smart. Ik ging naar mijn slaapkamer en sloot de deur en viel toen op mijn knieën en met heel mijn hart schreeuwde ik tot de Heere, als ik mij goed kan herinneren, ongeveer met deze woorden: „O, Heere, wat moet ik doen om mezelf te onderhouden? Ik kan deze ellendige manier van leven niet volhouden”. Zo gauw als deze woorden uit mijn mond waren, werd het op mijn gemoed gedrukt: *ge moet tekenen*. Ik was helemaal verrast en al kende ik de Heere nog niet, toch beschouwde ik dit als een duidelijke aanwijzing van Hem en ik gaf gelijk al mijn andere plannen op en begon mezelf met de tekenkunst bezig te houden.

Ik ging onmiddellijk naar een vriendelijke en rijke relatie, die mij de tijd en de gelegenheid gaf om tekenen te leren. Daar ik geen geld had om lessen te betalen, was ik verplicht om hard te werken om te komen tot enige graad van bekwaamheid. Ik heb mij vaak verwonderd, hoe de Heere mij gezegend heeft in mijn pogingen om de natuur te tekenen, wat een onontbeerlijk punt was. Mijn eerste poging was bij de meren, waar ik een honderd schetsen maakte, die gedurende veertig jaren op verschillende manieren nuttig voor mij waren. Het volgend jaar trok ik door Devon en Cornwall en was daar even succesvol en op deze manier werd ik wel voorzien van materiaal om mee te werken. Ik kreeg gelegenheid om een reis naar Londen te maken en met mijn weinige kennis van de kunst bezocht ik een oude schoolvriend en vertelde hem heel eerlijk mijn verhaal. Hij had gelijk belangstelling voor mij en zei, dat als ik mij in Londen kon vestigen, hij mij zou introduceren bij de Gravin van Sutherland en Lord Spencer, die toen Lord van de Admiraliteit was. Mijn hart klopte, daar ik mijn gebrek kende; toch leek het een opening die ik niet durfde afslaan. Ik vond gelijk werk bij deze families en werkte, hoewel met zorg en vrees, hard om aan hun verwachtingen te beantwoorden.

Het was zeer verrassend voor mij, dat mijn eerste werk in families was, die hoewel van hoge stand net zo weinig met de kunst bekend waren als ik. Maar het behaagde de Heere om mijn talenten langzaamaan te vermeerderen, zodat ik van lieverlee aangenomen werd door hen die beter met de kunst bekend waren”.

(Mr. Bourne heeft gedurende vele jaren zijn schilderijen in de Koninklijke Academie tentoongesteld. Het waren landschappen en sommige van zijn prachtige aquarellen kunnen in het Victoria en Albert Museum bezichtigd worden.)

„Nu werd Londen weer mijn thuis”, vervolgt hij, „en na afscheid genomen te hebben van al de vrienden, met wie ik in losbandigheid en vrolijkheid geleefd had, begon ik weer aan godsdienst te denken en was bereid de meest bekende predikanten van Londen te gaan horen. Ik ging drie of vier jaren in deze weg voort. Mijn huisbaas zei eens tegen mij: Daar ge zo graag predikanten hoort verwondert het mij, dat ge Mr. Huntington niet zijt gaan horen”. Ik deed zo en vond hem de meest aangename prediker, die ik ooit gehoord had. Ik bleef gedurende twee jaren zijn kapel samen met de Staatskerk bezoeken. Ik was verontrust over mijn ziel, maar had geen kennis aan de verborgen gemeenschap met God. Ik had, zoals ik dacht, maar wachtte nooit op antwoord; ik veronderstelde, dat ik dat in de hemel zou krijgen, niet nu. In die tijd ongeveer kwam ik in aanraking met het boek van Mr. Huntington *De Kapper* en het behaagde de Heere door dit boek de aard van mijn belijdenis te ontdekken, dat zij helemaal ijdel was en dat zij geenszins stand zou houden als de regen begon te slaan en de winden te waaien, maar dat zij zeker zou vallen, daar zij op zand gebouwd was. Dit vaagde door Gods kracht elke toevlucht van leugens, waaronder ik verborgen was, weg en liet mij zonder hoop en toch niet zonder geroep achter. Dit maakte, dat ik met meer aandacht naar de schrijver van het boek luisterde. Het werd nu ernst de zaligheid te zoeken, maar ik bemerkte, dat ik de weg kwijt was. Het duurde lang voordat ik het Woord enigszins kon begrijpen, dat toch zo trouw gepredikt werd, maar ik voelde dat ik een verloren zondaar was en de dienaar had mij verteld hoe zulken behouden moesten worden en de Heere maakte, dat ik zeer ernstig ging zoeken in de weg, waarin ik door het Woord geleid werd.

Het was mijn gewoonte om de zomers met families van stand op het land door te brengen en zaken te doen. Toen de tijd naderde om de stad te verlaten werd ik bang, dat ik, verstoten van kerkdiensten, iets zou missen, waar mijn hart nu op gezet was, namelijk de kennis van Christus door de vergeving der zonden. Nadat ik samen met een jonge heer van de Staatskerk de reis volbracht had, namen we afscheid, en ging ik naar het huis van een vriend. Ik merkte, dat de familie afwezig was, maar mij verzocht zolang te blijven als ik wilde. Ik ging vermoeid naar bed vol angsten, maar toen ik de volgende morgen wakker werd, voelde ik iets, wat ik niet helemaal begreep. Ik was erg opgewekt. Toen ik opstond vermeerderde het geluk. Ik merkte dat de last van al mijn zonden, die mij zo terneergedrukt hadden, weg was en ik kon niets anders doen dan Gods heilige Naam loven en prijzen. Ik had nooit iemand over dit geluk horen spreken, maar ik gevoelde dat dit het was, wat de dienaar naar voren had gebracht door het Woord, als de openbaring van Jezus Christus aan de ziel. Ik kende de stem, overeenkomstig de

Schrift: „Daarom zal Mijn volk, daarom zal het Mijn Naam in die dag kennen,, dat Ik het Zelf ben, Die spreekt: Zie, hier ben Ik”. Nu was ik net zo zeker van het eeuwige leven als van mijn eigen bestaan, ook had ik geen schaduw van vrees over. Al had ik hierna vele veranderingen, toch liet het mij duidelijk zien, dat de Heere mij geestelijk leven gegeven had. Ongeveer in deze tijd was ik op een dag aan het overdenken wat de Heere voor mij gedaan had. Ik was omringd door uitwendige moeilijkheden. Toch bleef mijn hart in vrede en ik was erg bang om mijn vrede te verliezen, want ik was van nature levenslustig en gemakkelijk verleid tot lichtzinnigheid. Terwijl ik hierover

aan het treuren was en het met smart voor God beleed in welke plaatsen ik zou kunnen vallen als gevolg daarvan (indien toegelaten), werden deze woorden tot mijn hart gesproken, wat veel verbazing veroorzaakte: „Wees niet bevreesd, want ge zult genoeg verzoeken hebben om die in bedwang te houden”. En zo gebeurde het. Ik had enige vrienden, die zeer vriendelijk voor mij waren geweest in vele wegen, maar als gevolg van mijn veel bezig zijn met de behoudenis van mijn ziel, werd ik een voortdurend verwijt aan hen, zodat zij nu in mijn vijanden veranderden.

Voor al Uw

- ★ BOEKEN
- ★ BIJBELS en
- ★ PSALMBOEKEN

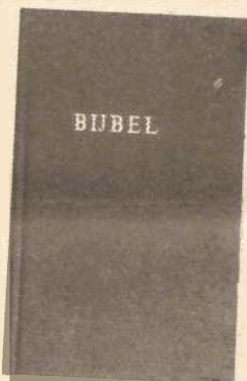
Beleefd aanbevelend

BOEKHANDEL

VAN LEEUWEN

POSTBUS 39, URK - TELEFOON 05277 - 1783

B.G.G. 05250 - 1531



„Repos Ailleurs”

Rustoord

U moet of wil er uit om even bij te komen of om wat aan te sterken...of omdat u wat meer aanspraak wenst? Bel dan eens Driebergen 03438-2466. Dieët geen bezwaar. Geen T.V. of radio.

HOTEL

DREYEROORD -
OOSTERBEEK

Telefoon 085-333169

Het hotel waar mevrouw zich „uit” - en mijnheer zich „thuis” voelt.

Voor bijbels, boeken en muziek

Is LINDENBERG uniek!

Grote voorraad

Snelle levering

ook van de allernieuwste uitgaven

Lindenberg
boekhandel

Slaak 4 - 8 (postbus 4209)
ROTTERDAM 16

(Uw bestelling ongefrankeerd: antwoordnummer 77).



KINDEROGEN

TRANEN DROGEN

Door Uw hulp: Voedsel, kleding en onderwijs. Voor kinderen in Nicaragua, Guatemala, India, Haïti en andere landen. U kunt zo'n kind financieel adopteren voor **f 35,-** per maand. Opgeven bij: J. Slot, Rembrandtlaan 10, Doorn. Tel. 03430-4103

EEN GREEP UIT ONS ASSORTIMENT

Theologie

- Ds. F. Bakker:** - Gebedsgestalten **f 9.75**. Het eeuwige woord deel 1, 2, 3 per deel **f 10.50**
- Ds. H.C. v.d. Ent:** - Een kleine man van grote kracht **f 42.50**. : over Gideon Alles genade **f 4.95**. Gedachtenispredikatie, uitgesproken door Ds. H.C. v.d. Ent ter gelegenheid van zijn 25 jarig ambtsjubileum in de Christelijke Gereformeerde Bethel-Kerk te Katwijk aan Zee
- Ds. P. den Butter:** - Volk tussen eeuwigheid en eenzaamheid **f 34.90**
- Ds. P. Blok:** - Het geloofsleven van Ruth; 26 preken n.a.v. Het boek Ruth **f 39,-**
- Jac. Overeem:** - Gedachtenis tot zegening: leven en werk van Ds. J.T. Doornebal **f 24.50**
- W. Huntington:** - De luisterende steenuil en de zingende nachtegaal **f 21.50**
- Joh. Bunyan:** Een Christen en Christenmens **f 59,-** De heilige oorlog **f 40,-**
- Comrie:** - Verzameling van leerredenen **f 42.50**
- Fruytier:** - Salomo's raad aan de jeugd **f 19.50**
- Th. v.d. Groe:** - De genezing van de blinde Bartimeus **f 18.50**
- Andrew Gray:** - De biddende hogepriester **f 16.25**
- Matheus Meade:** - De bijna Christen ontdekt **f 16.75**
- Ds. Joh. v.d. Poel:** - Eben Haezer **f 25.50** Oud maar niet te oud **f 25.50**
- C. H. Spurgeon:** - 12 preken voor jongeren **f 19.50**, De Trooster de Treurigen **f 10,-** 7 toespraken over Jesaja 61 : 1-3. Zijn God onderricht hem **f 22.50**; Schetsen aan landbouw en veeteelt ontleend.
- Zacharias Ursinus:** - Het schatboek der verklaringen van de Heidelbergse Catechismus deel 1 en 2 samen **f 120,-**
- Rik Valkenburg:** - Gesprekken in Jeruzalem **f 14.90**; de betekenis van de bijbel in het huidige Israël. Die zich verborgen houdt **f 9.90**. Het begon onder synagoge tijd **f 69.50**
- J. A. E. Vermaat:** - Christus of ideologie ? **f 35,-** Positie en keuze van kerken en christenen in een ideologische situatie.

H.H. Kerkeraden

bestel nu reeds de boekjes.
Voor hart en huis tegen de bekende uitdeelprijzen !!!!!



DE STATENBIJBEL.

DE STATENBIJBEL met volledige kanttekeningen, nu in één deel, nieuwe druk, versierd met 1000 illustraties naar de beste uitgave van Jacob en Pieter Keur.

Formaat 29 x 35 cm. 940 blz. Oude Testament en 334 blz. Nieuwe Testament, helder gedrukt op getint papier. Gebonden in prachtige rexine kunstlederen band.

Intekenprijs **f 240,-** later **f 275,-**.

Idem, voorzien van 2 koperen sloten.

Intekenprijs **f 365,-** later **f 400,-**.

Idem gebonden in geheel leren band met 8 koperen hoeken en 2 koperen sloten.

Intekenprijs **f 790,-** later **f 850,-**. Eventueel te voldoen in termijnen.

Uniek

Bijbeltjes in de statenvertaling met 150 psalmen en 12 gezangen: met een zilveren slot: **f 275,-**, met een gouden slot: **f 395,-** In een antieke uitgave met zilveren sloten: **f 325,-**

Wij hopen D.V. 25 augustus de boekentafel op de ontmoetingsdag in Kampen te verzorgen.

U kunt voor die tijd natuurlijk Uw bestelling aan ons opgeven, die per omgaande door ons zal worden uitgevoerd.

Romans

Aanbieding: J. W. Ooms: - Zorgen om Geertje omnibus **f 29.80** nu **f 17.50**, waarin zorgen om Geertje, Ons achtervolgt een haal, Daggelders

T. Mateboer: - Brood op de plank **f 16.50**; dit boek gaat over een jonge onderwijzer, die in de jaren '39-'42 als „Kwekeling met acte” aan de kost moest zien te komen.

- Barend de Graaff:** - Anne Co triologie **f 29.50**, Maaïke van Sinea **f 29.90**, Geslacht van Garderen **f 29.90**, Het huis met het monogram **f 14.90**, Een man als Wouter Bastlaan nu **f 19.90** later **f 26.90**
- Annie Oosterbroek-Dutschun:** - Ieder vindt zijn weg **f 17.90**, Het grote waagstuk **f 17.90**, Niet enkel rozen **f 29.90**, Annemarie triologie **f 27.50**, Toch kwam de ware liefde **f 14.90**
- Nijnatten-Doffegnis:** - Moeder Geerte I **f 26.50**, Moeder Geerte II **f 26.50**, Het geheime Dorp **f 17.90**
- Jilles Limburg:** - Terwijl de hyacinten bloeien **f 21.75**
- B. Strietman:** - Door deze poort **f 18.90**
- Pleun R. Troost:** - Mijntje van de wagenmaker **f 19.90**, De tram die rijdt op wielen; Roman uit de tijd van de stoomtram **f 28.50**
- A. M. de Moor-Ringnald:** - Verlangen naar de horizon **f 21.90**, FLip en Joost triologie **f 21.50**, Het leven kent geen pauze **f 14.50**, Romana **f 14.50**
- Anne de Vries:** - Hilde **f 9.25**
- Go Verburg:** - Storm over Nederland **f 17.90**
- Piet Prins:** - Daan en Sietse helpen de verzetsgroep **f 13.90**, Daan en Sietse duiken onder **f 13.90**, Daan en Sietse vechten voor de vrijheid **f 13.90**
- Max de Lange-Praamsma:** - Goud-Elsje serie, per deel **f 10.90** Alle delen leverbaar !!!
- Anne de Vries:** - Reis door de nacht **f 23.50**, Panokko **f 7.25**, Jaap en Gerdientje **f 19.90**
- W. G. v. d. Hulst:** - Voor onze kleintjes serie van 21 boekjes zoals Fik, Bruin de Beer, Anneke en de Sik **f 3.55** per deel. Jaap Holm en z'n vrienden **f 7.25**, Ouwe Bram **f 5.95**, Gerdientje **f 6.20**

Jeugdboeken

- M. Schaik-Meyering:** - Die arme Beppe **f 6.95** Voor 6 - 10 jaar.
- Evert Kuyt:** - De reis van Pjotr en Lamir **f 12.50**
- C. v. Rijswijk:** - Bas en zijn twee vrienden **f 14.90**
- Wout Bun:** - Oude opa OTTO **f 6.25** 6 - 8 jaar, Henk en Bert doen vreemde vondsten **f 10.90**, Henk en Bert fixsen het op de fiets **f 10.90**
- P. Prins:** - Snuf en de verre voetreis **f 12.90**
- M. G. Capelle:** - Wat is er van de nacht **f 27.50**
- John G. Veenhof:** - De vlamme horizon **f 14.90**
- J. Keuning:** - Mozes de indiaan **f 19.90**
- Jac. Overeem:** - De koejongen van Elspeet **f 18.90**, Die Poolse jongen **f 9.75**, Boven de starren **f 21.50**, Herder van Wansbergen **f 21.50**, Hoedt gij mijn schapen **f 21.50**, De man met de geuzenkop **f 19.75**, **NIEUW:** De oude en de jonge Gerbrand **f 21.50** (verschijnt medio september)

Prijswijzigingen en/of zetfouten voorbehouden.

Verzoeken te zenden:

... ex

... ex

... ex

... ex

... ex

... ex

NAAM

ADRES

WOONPLAATS EN POSTCODE

BOEKHANDEL NOORDERMEER

2231 GT RIJNSBURG
Anjellerenstraat 43
Telefoon 01718 - 23063



2224 GB KATWIJK AAN ZEE
Bosplein 2
Telefoon 01718 - 14410